

FATİH BAŞPINAR*

Sultan II. Bayezid'in Farsça Şiirleri Üzerine

Reflections on Persian Poems of Sultan Bayezid II.

Ö Z E T

Osmanlı padişahlarının sekizincisi olan ve Adli mahlasını kullanarak şiirler yazan II. Bayezid [1447-1512]'in divanında Farsça olarak kaleme alınmış 14 (on dört) gazel, 1 (bir) kıta ve 2 (iki) matla yer almaktadır. II. Bayezid'e ait şiirlerin yaklaşık olarak onda birini oluşturan bu şiirlerin, divanın ilmi yayınının ilgili kısmında birtakım yanlışlarla birlikte görülmesi dolayısıyla yeniden ele alınmasına ihtiyaç hissedilmiştir. Asıl gaye olarak bu şiirlerin metinlerinin yanlışsız bir biçimde ortaya konulmasını seçen bu yazıda önce metin tenkidinden kısaca bahsedilmiş ve hemen ardından bir metnin yayımlanmasında takip edilmesi gereken yollara işaret edilmiştir. Bu noktadan hareketle II. Bayezid'e ait söz konusu şiirler, beyitlerinin vezne uygunluğu, kelimelerin izafetli yahut izafetsiz okunması, Arap harflerinin özelliklerinden kaynaklanan sebeplerle kelimelerin yanlış okunması ve benzeri açılardan gözden geçirilmiştir. Bu bakımlardan şiirlerde görülen yanlışlıklar önce bir tasnife tâbi tutulmuş ve tamamının ayrıntılarıyla tespit edilip açıklanması yerine her bir başlık için üç örnek vermekle yetinilmiştir. Ardından verilen örneklerde yapılan yanlışların neden kaynaklandığı ve bunlara ilişkin öneriler sıralanmış ve II. Bayezid'e ait toplam 17 (on yedi) Farsça şiirin tamamı transkripsiyonlu olarak yeniden Latin harflerine aktarılmıştır. Nihayet hem II. Bayezid'in edebî şahsiyetinin değerlendirilmesinde katkısı olacağı düşüncesiyle ve hem de metnin doğru olarak okunup anlaşıldığını teyit etmek gayesiyle Farsça şiirlerin çevirileri de çalışmanın sonuna ilave edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELE R

Sultan II. Bayezid, divan edebiyatı, Farsça şiirler, metin yayını, tercüme.

A B S T R A C T

In *Diwan of Bayezid II* who was one of Ottoman poet sultans and who have used mahlas of Adli in his poems, there are 14 (fourteen) ghazels, 1 (one) quatrain and 2 (two) couplets in Persian. These poems that had formed ten percent of all poems of Adli, has been published with Turkish poems of him. Because of Persian poems in the scientific edition of *Diwan of Adli* have included some mistakes and deficiencies, we decided to republish them. Because we aimed to correct the mistakes which have took place in these poems, firstly we mentioned about the methods which were important in text edition. In this regard those mistakes classified first, then instead of giving all mistakes in detail, it has been given three examples for each subheading. And then we tried to put forth the reason of mistakes which had took place in Persian poems of Sultan Bayezid II, after this, we offered corrections about those mistakes. Lastly in this article these poems have been examined with regard to prosody, words and text edition. Then the text of Persian poems of Adli has been given with transcriptional alphabet, and also Turkish translations of these poems have been added.

KEYWORDS

Sultan Bayezid II, *divan literature*, Persian poems, text edition, translation.

* Yard.Doç.Dr., Kırklareli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, Kırklareli (fbaspinar@gmail.com).

Giriş

Tenkitletli metin neşri, filolojik bir faaliyet olarak -arada farklı bir yazıya aktarma çalışmasını gerektiren alfabe farklılığı olsun yahut olmasın- eski bir metnin anlaşılması çabasına dayanır. Bu anlama gayretinden sonra metnin içinde yer alan bilgi ve kültür unsurlarının iyice incelenmesi, akabinde metnin anlamının kesinleştirilmesi icap eder. Bu maksatla öncelikle metnin yanlışlarını bulmak ve düzeltmek olan "iç tenkit"ten istifade etmek gerekir. İç tenkitletli metnin kopyasını çıkaran kişinin yanlışları ortaya çıkarılır, metindeki bozulmaların sebebi belirlenerek "metnin yazarının kaleminden çıkmış orijinaline yaklaştırma"ya çalışılır. (Tulum 2000: XIX-XX). Bu bakımdan okuyucunun içine girdiği okuma faaliyetinin anlamaya dönüşebilmesi için metin tenkitçisinin metindeki her türlü eksikliği gidermiş ve yanlışları düzeltmiş olması lazım gelir.

Tulum, yazma eserlerin yayımlanması çalışmalarında öncelikle yazma eserlere ilişkin temel bilgilerin edinilmesi gerektiğini belirtir, sonra okuma esnasında yapılması gereken çalışmaları i) kelimelerin doğru okunması, ii) kelimelerin doğru seçilmesi ve onarılması, iii) kelime birliklerinin doğru belirlenmesi, iv) cümlelerin doğru belirlenmesi ve çözümlenmesi olarak sıralar (TULUM 2000: 1). İyi bir metin tenkidi çalışmasının bu şartları adım adım takip ederek yerine getirmiş olması gerekir.

Bu yazının konusunu teşkil eden II. Bayezid'e ait Farsça şiiirlerin de şairin divanının yayımı sırasında kanaatimizce yukarıda sayılan çalışma basamaklarının sıkı sıkıya takip edilmemesi neticesinde birtakım eksiklik ve yanlışlıklarla eserde yer aldığı görülmüştür. Bu saikle divanın ilgili kısımlarında tespit edilebilen yanlışlıkların ortaya konulması ve Adli mahlasını kullanan II. Bayezid'in Farsça şiiirlerinin doğru olarak erbabının nazarına sunulması gerektiği düşünölmüştür.

İsen ve Bilkan'ın, herhangi bir tasnife gitmeden sultan şairler arasında sayarak şiiirlerinden örnekler verdikleri ve divanının yazma nüshalarına dair kayıtlardan kısaca bahsettikleri (1997: 79-87, 260), AK'ın ise divanı olan Osmanlı padişahları arasında saydığı (2001: 135) ve bu yönüyle II. Mehmed'den sonra gelen II. Bayezid'in divanı *Amasya'ya Vâli*

Osmanlı Pâdişâh Bir Şâir, Adlî Sultân İkinci Bâyezîd Hân-ı Velî: Hayatı, Şahsiyeti, Şâirliği, Divânının Tenkitli Metni adıyla yayımlanmış ve bu eserde Adlî'ye ait Türkçe 144 gazel, 1 kıt'a, 4 matla, 1 murabba, 1 nazm ve 2 müfred ile Farsça 14 gazel, 1 kıt'a ve 2 matlan ilmî yayımı yapılmıştır (Bayram 2008). II. Bayezid'in bütün şiirlerinin yaklaşık onda birini oluşturan Farsça şiirlerde görülen eksiklikler ve yanlışlıkların giderilmesi gayesini taşıyan bu yazıda söz konusu yayının ilgili kısmında görülen yanlışların tek tek gösterilmesi yerine, bunların bir tasnife tâbi tutularak yeterli sayıda –en az üç tane- örnek verilmesi yoluna gidilmiştir.

Bahsi geçen divan yayınında Adlî'nin bir Osmanlı padişahı ve bir şair olarak kimliği ve şiirleri üzerinde zaten durulduğu için bu hususta gösterilebilecek ilave çaba, Farsça şiirlerin anlaşılması ameliyesine kaydırılmış, bu niyet ve çalışmanın bir sonucu olarak da yazının sonunda söz konusu şiirlerin metni ve çevirileri verilmiştir.

Adlî'nin Farsça şiirlerinin Latin harflerine aktarılması esnasında yapılan transkripsiyon işaretleriyle ilgili hataları –mesela *mahcûb* kelimesinin *hu* harfini gösteren işaretle yazılmasını- göz ardı edip bir tasnif çerçevesi içinde söz konusu şiir parçalarının hem divanındaki yerini hem de bu yazının sonunda yer alan metindeki numaralarını belirterek yanlışlıklara değinelim.

Farsça Şiirlerde Tespit Edilebilen Yanlışlar ve Çözüm Önerileri

1. Veznin Dikkatten Kaçması Sonucu Ortaya Çıkan Yanlışlar

i) Remel bahrinin *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılan aşağıdaki beytin ikinci mısramda vezni bozan *ne-bûd* 'olmadı' kelimesidir.

Ger şodem 'âşık be-rûy-ı hûb-ı ü men'-em mekon
'Ayb **ne-bûd** çün Hudâ hem döst dâri hûbrâ

(Bayram 2008: 359)

Yazma metinde her ne kadar konulmuş olan hareketler böyle bir okumayı gerektiriyorsa da hem anlam hem de vezin bakımından *bûden*

‘olmak’ fiilinin geniş zaman çekimiyle ve tabii yine olumsuz olarak *nebved* ‘olmaz’ şekli tercih edilmeli ve vezne uygunluk da sağlanmalıydı. Beytin doğru şekli şöyle olmalıdır:

Ger şodem ‘âşık be-rüy-i hûb-i ü men‘em mekon
‘Ayb nebved çün Hudâ hem döst dârî hûbrâ

(G.1/2)

[= Eğer onun güzel yüzüne âşık olduysam, beni engelleme. (Sen de) Allah gibi, güzeli seversen ayıp olmaz.]

ii) Yine remel bahrinin *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün* vezniyle yazılan şu beyitte de ilk mısradaki yer alan *hatet* ‘senin hattın, tüyün’ kelimesinin *hûb* ‘güzel, iyi’ kelimesiyle tamlama yapılması vezni bozmuştur:

Ey hatet-i hûb u ruḥ mâhet nikû
Nergis-i mestet be-‘âlem fitne-cû

(Bayram 2008: 367)

Ayrıca *ruh* ‘yanak, yüz’ ile *mâh* ‘ay’ kelimelerinin tamlamasız yer alması da vezni, bunun yanısıra anlamı bozan ikinci bir yanlışlıktır. Bu yanlışlıklar düzeltildikten sonra beytin doğru şekli şöyle olmalıdır:

Ey hatet hûb u ruḥ-i mâhet nikû
Nergis-i mestet be-‘âlem fitne-cû

(G. 10/1)

[=Ey tüyleri hoş ve yüzü ay güzel! Senin mest gözün âlemde fitneler çıkarır.]

iii) Yine remel bahrinin *Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün* vezniyle yazılan ve Adlî’nin divanında yer alan tek Farsça kıt’anın ikinci beyti şu şekilde:

Kuş düşmen hâricü’l-merkez ez-ân red romḥ-ı tu
Hûbeşrâ ber-ḳalb-i u çün ḥaṭṭ-ı miḥver mî-zened

(Bayram 2008: 373)

İkinci mısranın ilk kelimesi *hûbeşrâ* ‘onun güzelini’, öncelikle vezin olarak daha sonra ise mana bakımından yanlış okunmuş bir kelime ör-

neğidir. Oysaki bu kelime Arap harfleriyle imla bakımından çok benzer olan *h^vişrâ* 'kendini' olmalıydı. Beyitte vezin dışındaki öteki yanlışlıklar da düzeltilince beytin doğru şekli karşımıza çıkar:

Geş̄t duş̄men h̄āricu'l-merkez ez-ān rū rumḥ-ı tū
H^vişrā ber-ḳalb-i ū çun ḥaṭṭ-i miḥver mī zened (Kt. 1/2)

[= Senin mızrağın kendisini düşmanın kalbi üzerine bir eksen çizgisi gibi sapladığı için düşman, merkezin dışında kaldı.]

2. Tamlama Yanlışları

i) İzafetli olarak okunması gerektiği hâlde ayrı olarak okunan *şimşād* 'şimşir' ve *kadd* 'boy' kelimeleri arasındaki mana bağlantısı bu sebeple ortadan kalkmış:

İy ki ruḥsāret gül u ḳad-i tu çun serv-i sehīst
Sidre bā-şimşād ḳaddet der-makām-ı kū tehīst
(Bayram 2008: 359)

Bu iki kelime benzerlik ilgisiyle birbirine izafe edilmeli ve araya bu izafeti belirten /-i/ konulmalıydı. Ayrıca boyu anlatan kelimelerin yer aldığı bu beyitte *kūteh* 'kısa' kelimesi de fark edilmeliydi. Bu düzeltmelerle birlikte beytin doğru şekli şudur:

Ey ki ruḥsāret gul u ḳadd-i tu çun serv-i sehīst
Sidre bā-şimşād-i ḳaddet der-makām-i kūtehīst
(G. 2/1)

[= Ey yüzü gül, boyu düzgün servi olan sevgili! Sidre senin şimşir boyuna nazaran kısalık makamındadır.]

ii) Hem tamlamanın görülmediği hem de kelimenin yanlış okunduğu aşağıdaki beyitte *çālāk* 'hızlı, oynak, kıvrak, sürekli hareket eden' sıfatının tavsif ettiği bir isim olmalıydı:

Çu āmed pīş-i men ān ser ü çālāk
Nihādem pīş-i pāyeş rūy-ber-hāk
(Bayram 2008: 363)

İki farklı kelime şeklinde *ser ü* 'baş ve' olarak okunan ifadenin tek kelime olarak *serv* 'servi' olduğu dikkatten kaçmış. *Serv* kelimesi *serv-i çâlâk* 'kıvrak servi' tamlaması içinde düşünülünce zaten mana yerine oturmaktadır. Bu bakımdan beytin doğru şekli şöyle olmalıdır:

Çu âmed pîş-i men ân serv-i çâlâk
Nihâdem pîş-i pâyeş rüy ber-hâk

(G. 5/1)

[= O kıvrak servi yanıma gelince ayağının önünde yüzümü toprağa koydum.]

iii) Aşağıdaki beyitte ise izafetli okuyuş manayı bozmuştur:

İy hâşıl-ı 'ömrem zi-ğamet nâle vü âhî
Coz derd-i tu-em nîst **be-her hâl-i penâhî**

(Bayram 2008: 371)

Muhtemelen *hâl* kelimesinden sonra veznin gerektirdiği bir kısa hece ihtiyacı böyle bir yanlışa sebep olmuş. Ancak bu kelimenin medli olarak da okunabileceği ihtimâli göz önünde bulundurulmalıydı. Yapılan bu izafeti kaldırıp beyti düzeltince doğru okunuş şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

Ey hâşıl-i 'ömrem zi-ğamet nâle vu âhî
Cuz derd-i tuem nîst be-her hâl penâhî

(G. 14/1)

[= Ey derdinden elde ettiğimin feryat ve ah olduğu (sevgili)! Her hâlükârda sığnağım, yine senin derdinden başka bir yer değil.]

3. Yanlış Okunan Kelimeler

i) Kelimenin ilk harfinin bir önceki kelimenin ilk harfi olarak değerlendirilmesi sonucu yapılan yanlış yüzünden *derd* ve *sitem* kelimeleri ortaya çıkmış:

Nîst **derd sitem** be-coz in-nağd-i cân
Tâ keşem der-pâyet iy rûh-ı revân

(Bayram 2008: 365)

Ancak vezin ve mana düşünüldüğünde *derd sitem* ifadesinin Arap harfleriyle aynı imlaya sahip *der-destem* 'elimde' şeklinde okunması gerektiği anlaşılıyor:

Nīst der-destem be-cuz īn naḡd-i cān
Tā keşem der-pāyet ey rūḡ-i revān

(G. 7/1)

[= Ey can! Senin ayağına sermek için elimde can nakdinden başka bir şey yok.]

ii) Aşağıdaki beytin ilk mısramda kelimenin son harfi olan *dāl* harfinin *vāv* harfi olarak algılanması neticesinde *dâr u* şeklinde iki kelime okunmuş. Ayrıca *dâştēn* 'sahip olmak' fiilinin hâl kökü olan *dâr*, *şîve* ile birleştirilerek *şîve-dâr* sıfatı elde edilmiş:

Be-nāz u şîve-dâr u bā-men ān şūḡ
İşâret-geh be-çeşm ü geh be-ebrū

(Bayram 2008: 367)

Fakat ifade *şîve* kelimesinden ayrı olarak *dâştēn* fiilinin geniş zaman 3. tekil şahıs çekimi olan *dâred* olmalıydı. Ayrıca ikinci mısrapta *geh*, mekân ismi yapan ek olarak düşünülmüş: işâret-geh 'işaret yeri'. Hâlbuki mısrap devamında bir kez daha *geh* geçiyor. Bu karineden hareketle cümle kuruluşundaki *geh... geh... 'bazen... bazen...'* yapısı düşünülerek *geh* kelimesinin *bazen* anlamında kullanıldığı anlaşılmalıydı. Bütün bu bilgilerden hareketle beytin doğrusu şu şekilde olmalıdır:

Be-nāz u şîve dâred bā-men ān şūḡ
İşâret geh be-çeşm u geh be-ebrū

(G. 9/2)

[=O nazlı ve işveli şuh bana bazen kaşla bazen gözle işaret eder.]

iii) Manasını anlayamadığımız *betâ* kelimesinin yer aldığı:

Tā-be-key bâşed dil-i 'Adlī **betâ**
Der-ḡam-ı çevḡān-ı zülfet **hicv-gū**

(Bayram 2008: 367)

şeklindeki makta beytinde bu kelimenin yanında *hicv-gû* ‘hiciv söyleyen, hicivci’ ifadesi de mana bakımından boşta kalmış. Oysa *betâ* kelimesi *butâ* ‘ey put, ey put gibi güzel’ olarak okunsaydı bu boşluklardan birincisi halledilmiş olacaktı. *Hicv-gû* ifadesine divanın yazmasına bakılınca içinde bir *mîm* harfiyle birlikte imla edildiği görülüyor. Eksik olan bu *mîm* harfiyle birlikte kelime okununca *hemçu gû* ‘gûy gibi, top gibi’ ifadesi ortaya çıkıyor. Ayrıca mısraın içinde yer alan *zûlf-çevgân* kelimeleri zihinde zaten bir *gûy* ‘top’ kelimesini çağrıştırmalıydı. Buna göre beytin doğru şekli şudur:

Tâ be-key bâşed dil-i ‘Adlî bütâ
Der-ham-i çevgân-i zûlfet hemçu gû

(G. 10/5)

[= Ey put (gibi güzel sevgili)! Adlî’nin gönlü ne zamana dek senin çevgân zûlfünün kıvrımında top misali olacak?]

iv) Arap harfleriyle yazılmış bir yazının okunması esnasında kimi zaman *dâl* ve *vâv* harflerinin birbirine karıştırılması mümkündür. Adlî’nin matlaları arasında yer alan aşağıdaki beyitte de böyle bir yanlışlık vardır:

Her **derd** ki peydâ şeved ez-sîne-i çäkem
Ebri şeved u girye koned ber-ser-i hâkem

(Bayram 2008: 373)

Vezin yönünden bir aksamanın olmadığı beyitte ‘yarık sinemden peyda olan her dert’ manasıyla düşünülünce *derd* kelimesi yerine oturmuyor. Bu kelime Kınalı-zade Hasan Çelebi’nin Adlî’ye ait şiirlerden verdiği örnekler içinde de *derd* olarak geçiyor (1989: 83). Hasan Çelebi’nin bir özeti olan Beyânî’de ise kelime açıkça *dûd* ‘duman’ şeklindedir (Beyânî 1997: 10). Âşık Çelebi’de ise büsbütün başka bir kelime olan *nâle* ‘inleme’ yer almaktadır (2010: 196). Öyleyse Adlî divanında kelimenin *derd* olarak okunmasına sebep herhâlde Hasan Çelebi’de geçen şekli olmalıdır. Ancak “dış tenkit” (TULUM 2000: XX) yapılarak kelimenin Beyânî’de olduğu şekilde okunması yoluna gidilebilirdi. Bu tercihten önce ise bir “iç tenkit” ameliyesiyle (Tulum 2000: XIX) beytin mana bütünlüğü çerçevesinde ve divan şiirinin hayal dünyası dâhilinde sinede yanan bir ateş olduğu düşünülmesi ve bu ateşten çıkan dumanların bu-

lut şekline bürünerek –duman ve bulut benzerliği çok açıktır- sonunda bu ateşle ölüp giden âşığın mezarı başında ona yaş döktükleri sonucuna varılmalıydı.

Bütün bunlardan sonra beytin doğru şekli ve çevirisi şöyledir:

Her dūd ki peydā şevēd ez-sīne-i çākem
Ebri şevēd u girye konēd ber-ser-i hākem

[=Yarık sinemden peyda olan dumanların her biri bir bulut olur ve mezarının başında yaş döker.]

4. Yazma Eserdeki Kullanılan Yazıya Ait Özelliklerin Dikkatten Kaçması Sonucu Yapılan Yanlışlar

i) Ta'lik yazıda *sîn* harfinin altına konan üç nokta dolayısıyla bu harfin *pâ* olarak algılanması yüzünden *ser* 'baş' kelimesi *per* 'kanat' olarak okunmuş. Bu okuyuşta ikinci mısra başında yer alan *kumrî* 'kumru' kelimesinin etkisi olsa gerektir:

Der-hevā-yı kāmētet k'ān hest serv-i bāğ-ı hūld
Kumrî īnek hūş-nişeste ber-per-i rū-yı sehīst

(Bayram 2008: 359)

Manası anlaşılmayan bu ifadede geçen *rû* 'yüz' kelimesi de esasen dikkatle bakıldığında silinmiş bir *sîn* harfinin fark edilememesi sonucu böyle okunmuş. Oysaki ilk mısra da geçer *serv* kelimesi, sıfatı olan *sehî* 'düz, doğru' sıfatının da yardımıyla rahatlıkla okunabilmeliydi. Dolayısıyla ifade *ber-per-i rū-yı sehīst* 'düzgün yüzün kanadı üstünde' değil, *ber-ser-i serv-i sehīst* 'düzgün servinin tepesinde' olmalıydı. Bu düzeltmelerle beyit şu şekilde okunmalıdır:

Der-hevā-yı kāmētet k'ān hest serv-i bāğ-i hūld
Kumrî īnek hoş nişeste ber-ser-i serv-i sehīst

(G. 2/4)

[= Kumru, cennet bağının servisi olan boyunun hevesiyle, düzgün servinin tepesinde şimdi güzelce oturmaktadır.]

ii) Ta'lik yazının bir başka özelliği altında tek noktalı bir harften (bâ) sonra gelen altında iki noktalı bir harfin (yâ) noktalarının birleştirilerek üç nokta olarak yazılabilesidir. Bu hususun göz ardı edildiği:

Dilem bordî vü ğaflet mî-nemâyî
Kocâ-bended ger ez-tu vefâ dil

(Bayram 2008: 363)

şeklindeki beyitte *besten* 'bağlamak' fiilinin geniş zaman 3. tekil şahıs çekimi *bended* 'bağlar' şeklinde okunan ifade, aslında *bâ-yâ-nûn-dâl* harflerinden oluşuyor. Yazının bir özelliği olarak *bâ* ve *yâ* harflerinin noktaları birleştirilmiş, dolayısıyla ilk bakışta bir *pâ* harfi varmış gibi görünüyor. Bu görünüş de göz ardı edilerek *bâ-nûn-dâl* olarak görülmüş olan kelimeye bir de sonraki kelimenin ilk harfi de ilave edilerek *bâ-nûn-dâl-dâl* harflerinden oluşan *bended* elde edilmiş. Hâlbuki ifade *bîned* 'görür' olarak okunmalı ve birleştirilen *dâl* harfi de ait olduğu kelimeyle birlikte *diger* 'artık, bundan sonra' şeklinde okunmalıydı. Buna göre beytin doğru okunuşu ve çevirisi şöyle:

Dilem bordî vu ğaflet mî numâyî
Kocâ bîned diger ez-tû vefâ dil

(G. 6/3)

[= Gönلümü alıp götürdün de bilmezden geliyorsun. Gönül senden vefayı artık nerede görsün?]

iii) Yukarıdaki iki maddede anlatılan ta'lik yazıya ait özelliklerin – *sîn* harfinin altına üç nokta konması *bâ* ve *yâ* harflerinin noktalarının birleştirilerek üç nokta yapılması- birleştirilerek uygulandığı bir beyit ise şöyle:

Ne-dâred bâk 'Adlî ez-raķībân
Çu dâdûrâ be-yektû câ be-pehlû

(Bayram 2008: 367)

Birleşik olarak yazılan *dâdûrâ* ifadesinin sehven böyle yazılmış olma ihtimali var. İki kelimelik bu ifâde *dâd ûrâ* 'ona verdi, onun için verdi' olmalıdır. Fakat beyitteki esas yanlış, manası anlaşılmayan *be-yektû* ifadesindedir. Yazma metinde *sîn* harfinin altında yer alan üç nokta iki ayrı

harfin noktaları olarak düşünölmüş ve *bâ-yâ* şeklinde okunarak *be-yek* ifadesi elde edilmiş. Ancak yine yazma metinde ayrı olarak yazılan *tû* 'sen' zamiri *be-yektû* şeklindeki manası anlaşılmayan ifadenin içinde alınmış. Oysaki bu zorlama ifadeler yerine *sîn* harfinin altına üç nokta konulabildiği bilgisinden hareket edilseydi *be-yektû* yerine *seg-i tû* 'senin köpeğin' tamlaması okunabilirdi. Bütün bunlardan sonra beytin doğru okunuşu ve bu okunuş istikametindeki çevirisi şöyledir:

Nedâred bâk 'Adlî ez-raķîbân
Çu dâd ūrâ seg-i tû câ be-pehlû

(G. 9/5)

[= Adlî'nin artık rakiplerden korkusu yoktur. Zira senin köpeğin, bağrında ona yer verdi.]

5. Tamir Edilmesi Gerektiği Hâlde Edilmeyenler

i) Farsça gazellerin ilkinde yer alan:

Tâ yekî târâc ğam der-milk-i cân-ı bî-dilân
Raħm kon ber-cân-ı mâ vu kem kon in âşubrâ

(Bayram 2008: 359)

şeklindeki beytin ilk mısraındaki *tâ-yekî* ifadesi, yazma metinde açıkça böyle yazıyorsa da beytin manası düşünölmek üzere *tâ be-key* 'ne zamana kadar' şeklinde tamir edilmeliydi. Ayrıca *târâc* ve *ğam* kelimeleri de izafetli okunarak beytin doğru şekline ulaşılmalıydı:

Tâ be-key târâc-i ğam der-milk-i cân-i bî-dilân
Raħm kon ber-cân-i mâ vu kem kon in âşubrâ

(G. 1/4)

[= Gönölsüzlerin can ülkesinde ğam yağması ne zamana dek sürecek? Canımıza merhamet et ve bu karışıklığı/ fitneyi azalt.]

ii) Eserin yazma metnindeki imlası birleşik olarak *seg-nîst* 'köpek değildir' şeklinde okunmaya müsait olan ifadenin içinde yer alan *nîst* 'değil' edatı umumiyetle ayrı yazıldığı için bu okumayı ilk anda bile

yanlış kabul etmek mümkündür. Ayrıca beytin manası da *seg-nîst* okuyuşuna izin vermemektedir:

Çerā ber-āh-ı ‘Adlī nîst rahmet
Meger **seg-nîst** cān-ı men torā dil

(Bayram 2008: 363)

Bunun yerine beytin bu kısmında metin tamiri yoluna gidilerek aynı harflerle *sengest* ‘taştır’ kelimesi konabilir. Ayrıca gönlün/ kalbin taş olması fikri de düşünüldüğünde beytin manası yerine oturmaktadır. Bu noktada Nahîfî’nin meşhur gazelindeki şu beyti hatırlatmak da yerinde olacaktır:

İy seng-dil itmez mi senüñ kalbüñe te’sîr
Hârâları hâkister iden âteş-i âhum

(Mengi 2003: 377)

[= Ey taş kalpli! Mermerleri kül eden ahımın ateşi senin kalbine tesir etmez mi?]

Bu düzeltme ve hatırlatmalardan sonra beytin doğru okunuşu ve çevirisi şöyle olmalıdır:

Çirā ber-āh-i ‘Adlī nîst rahmet
Meger **sengest** cān-i men turā dil

(G. 6/5)

[=Adlî’nin ahına niçin merhamet yok? Yoksa canım, senin kalbin taş mıdır?]

iii) Vezin gereği kelimelerin takdim-tehir şeklinde yerlerinin değiştirilmesi gerektiği beyit şu şekilde:

Ne **şehā** düst mî-dārem ruḥet men
Heme kes düst dāred rûy-i sâde

(Bayram 2008: 369)

Fiili olumsuz hâle getiren *ne* ‘yok, hayır’ edatının yeri *şehâ* ‘ey şah’ ifadeyiyle değiştirilse idi mısra, vezni olan *Mefâ’ülün mefâ’ülün fe’ülün* kalıbına uygun olarak tamir edilmiş olacaktı:

Şehā ne dōst mī dārem ruḥet men
Heme kes dōst dāred rūy-i sāde

(G. 11/4)

[= Ey şah! Ben senin yüzünü/ suretini sevmem. Zira sade/ güzel yüzü herkes sever.]

Farsça Şiirlerin Metin ve Tercümeleri

Bu bölümde yukarıda örneklerle gösterilen yanlışların dışında tespit edilebilen öteki yanlışların da düzeltilmesiyle şiirlerin elden geldiğince şairin kaleminden çıkmış hâline ulaşılmaya çalışıldı. Şiir numaralarına bağlı olarak şiirlerin divandaki yerleri ve numaraları verildi. Her şiir metninin hemen ardından ise beyit beyit çevirileri eklendi. Farsçanın kendine mahsus seslerini tam olarak Latin harfleriyle yazıya aktarmak elbette mümkün değildi.

Gazeller

1.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

1. Şukr ki āhir dīdeem dīdār-i ān maḥbūbrā
Her ki bāşed ṭālib ez-cān bāyed ū maṭlūbrā
Ger şodem 'āşik be-rūy-i ḥūb-i ū men'em mekon
'Ayb nebved çun Ḥudā hem dōst dārī ḥūbrā
3. Mī neyāred dīd rūyet merdum-i çeşmem belī
Rizk kemter bāşed ārī merdum-i maḥcūbrā
Tā be-key tārāc-i ğam der-milk-i cān-i bī-dilān
Raḥm kon ber-cān-ı mā vu kem kon in āşūbrā
5. Çun neyāyed dil be-derd u cān be-zaḥmet ez-ġameş
Miḥnet-i 'Adlī eger gūyed kesī Eyyūbrā

1. Şükür ki sonunda o sevgilinin yüzünü görmüşüm. Zaten candan talip olan kimse matlubuna erer.

2. Eğer onun güzel yüzüne âşık olduysam, beni engelleme. (Sen de) Allah gibi, güzeli seversen ayıp olmaz.

3. Evet, gözbebeğim senin yüzünü görmüyor. Zaten mahcup kişinin/ kapalı gözün rızkı daha az olur.

4. Gönülsüzlerin can ülkesinde gam yağması ne zamana dek sürecek? Canımıza merhamet et ve bu karışıklığı/ fitneyi azalt.

5. Eğer birisi Adlî'nin çektiği mihneti Eyyûb'a anlatsa, bunun gamundan dolayı artık gönlü derde, canı zahmete düşmez.

¹. (BAYRAM 2008: 359), şiir numarası: 154.

2.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ey ki ruhsāret gul u qadd-i tu çun serv-i sehīst
Sidre bā-şimşād-i qaddet der-makām-i kūtehīst

Tīg çun ābet be-ḥalk-i teşnegān-i la'l-i tū
Bih zi-āb-i Hızr u hoşter ez-dem-i Rūhullahīst
3. Her ki şod gā'ib zi-ḥod der-'işq-i meh-rüyān dilā
Nezd-i erbāb-i ḥaḳīḳat ez-kemāl-i āgehīst

Der-hevā-yi kāmetet k'ān hest serv-i bāğ-i ḥuld
Ḳumrī inek hoş nişeste ber-ser-i serv-i sehīst
5. Ger tu ber-'Adlī cefā vu cevri-i bī-ḥād mī konī
Hoş mekon billāh ki eknūn minnet-i ū ān rehīst

1. *Ey yüzü gül, boyu düzgün servi olan sevgili! Sidre, senin şimşād boyun karşısında kısıklık makamındadır.*

2. *Senin lal dudağına susamış halk için su gibi kılıcın Hızır'ın abıhayatından daha iyi, Allah'ın ruhu İsa'nın nefesinden daha tatlıdır.*

3. *Ey gönül! Ay yüzlülerin aşkında kendini kaybeden kişi, hakikat erbabının katında gönül uyanıklığının kemalindedir.*

4. *Kumru, cennet bağının servisi olan boyunun hevesiyle, düzgün servinin tepesinde şimdi güzelce oturmaktadır.*

5. *Eğer Adlī'ye sınırsız eziyet ve cefa edersen Allah için onu hoş tutma (bunu yapmaya devam et), zira şimdi o yol/ tarz onun canına minnettir.*

². (BAYRAM 2008: 359), şiir numarası: 155.

3.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Rüy-i yār-i men çu zîr-i zülf tábân mî şevéd
 Gūyiyā mähîst k'û ez-ebr raḥşân mî şevéd
 Bulbulāsā mî konem şad nevḥa ez-süz-i derün
 Çunki ân gul-berg-i men ez-nāz ḥandân mî şevéd
3. Çun nedîdem rüy-i ḥübet dâden-i cân pîş ez-în
 Gerçi muşkil bûd ber-men in dem âsân mî şevéd
 Sâ'atî ger dūr gerded çeşmem ez-dîdâr-i tû
 Ser-be-ser 'âlem be-cism-i men çu zindân mî şevéd
5. Nîst 'Adlîrâ be-gayr ez-nîm-cânî mâ-ḥazar
 Ân nigâr-i lâle-ruḥ ger z'ânki mihmân mî şevéd

1. Yarimin yüzü zülfün altında parlayınca sanki bulutun altından parlayan bir ay gibi olur.

2. O gül yaprağım naz ile gülümsediği için bülbül gibi gönül ateşiyle yüz feryat ediyorum.

3. Senin güzel yüzünü görmediğim için can vermek bana bundan önce zor idi, ancak şimdi kolay olmakta.

4. Gözüm senin yüzünden bir an ayrı kalsa, baştanbaşa bütün âlem benim bedenime zindan gibi olur.

5. O lale yanaklı nigâr/ sevgili şayet misafir olursa, Adlî'nin yarım bir candan başka hazırda bir şeyi yok.

³. (BAYRAM 2008: 361), şiir numarası: 156.

4.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. Çu men dürdī-i derdetrā çeşīdem
 Zi-ķayd-i hestī-i hodrā remīdem
 Şebī ez-'işķ-i Leylā der-beyābān
 Çu Mecnūn cāme-i cānrā derīdem
3. Men ez-rūz-i elest ey cān-i cānān
 Bidādem cān u 'işķetrā ħarīdem
 Be-çevgān-i se'ādet bordeem gūy
 Ki der-meydān-i 'işķ-i tū ferīdem
5. Ez-ān laħza ki dīdem sūkkeretrā
 Çu tūṭī z'āşiyān-i ħod perīdem
 Zi-ħicrān-i tu būdem zār u ħaste
 Bi-ħamdillāh der-i vuşlat resīdem
7. Eger ħübī çu tū bāşed be-ħübī
 Çu 'Adlī ĩn nihān men hem murīdem

1. *Senin derdinin tortusundan tadınca kendi varlığımın kaydı hususunda ürpertim.*

2. *Bir gece Mecnun gibi Leyla'nın aşkıyla çölde can elbisesini yırttım.*

3. *Ey canların canı! Ben t a elest günüünden canımı verdim de senin aşkını satın aldım.*

4. *Saadet çevgânıyla gūy/ top çeldiğim için (artık) senin aşkının meydanında tekim.*

5. *Senin şeker dudağımı gördüğüm andan beri papağan gibi kendi yuvamdan uçtum.*

6. *Senden ayrı olmaktan dolayı dermansız düşmüş ve hasta olmuşum. Allah'a hamdolsun ki vuslat kapısına şimdi eriştim.*

7. *Eğer güzellik, senin gibi güzellikle olursa ben de Adlî gibi bu sırra mürit olurum.*

⁴. (BAYRAM 2008: 361), şiir numarası: 157.

5.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. Çu āmed pīş-i men ān serv-i çālāk
 Nihādem pīş-i pāyeş rüy ber-ḥāk
 Bedū goftem tuyī rūḥ-i muşavver
 Ez-īn sān key şevēd mişl-i tu ḥāşāk
3. Eger meylī numāyed sūy-i mā yār
 Neyāyed ez-raḳībān der-dilem bāk
 Eger hicrān çunīn sūzed derūnem
 Biḥvāhed sūhten ez-āhem eflāk
5. Be-'Adlī ger resed zūlmī zi-hecret
 Koned hem ez-tu pīşet cāmerā çāk

1. O kıvrak servi yanuma gelince ayağımın önünde yüzümü toprağa koydum.

2. Ona "Sen surete bürünmüş ruhsun, öyleyse çerçöp nasıl senin mislin olur?" dedim.

3. Eğer yar, bizim tarafımıza meyil gösterirse rakiplerden dolayı gönlüme bir korku gelmez.

4. Eğer hicran içimi böylesine yakarsa, felekler benim âhımla yanacaktır/yansa gerektir.

5. Senin ayrılığından dolayı Adlî'ye bir zulüm erişirse, önünde senden dolayı elbisesini yırtıp parçalar.

⁵. (BAYRAM 2008: 363), şiir numarası: 158.

6.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. Çirā ğulġul koned her dem 'anādil
 Ki dāred bī-tu pur-derd u 'anā dil
 Biyā tā yek demet ġirem der-āġuş
 Ki der-hecr-i tu pur-hūn şod merā dil
3. Dilem bordī vu ġaflet mī numāyī
 Kocā bīned diger ez-tū vefā dil
 Be-vaşl-i çun tu hūbī dārem ummīd
 Vegerne çun keşed dā'im cefā dil
5. Çirā ber-āh-i 'Adlī nīst rahmet
 Meger sengest cān-i men turā dil

1. Bülbüller niçin her an baġrışıyor Çünkü sensiz dert ve sıkıntıyla dolu bir gönlü var.

2. Gel de bir an seni kucağında tutayım. Zira senin ayrılığında gönlüm kanla dolu hâle geldi.

3. Gönlümü alıp götürdün de bilmezden geliyorsun. Gönül senden vefayı artık nerede görsün?

4. Senin gibi güzele kavuşma ümidim var. Eğer olmasaydı gönül nasıl hep cefa çeker ki!

5. Adlî'nin ahına niçin merhamet yok? Yoksa canım senin kalbin taş mıdır?

⁶. (BAYRAM 2008: 363), şiir numarası: 159.

7.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - -

1. Nīst der-destem be-cuz ĩn naqd-i cān
 Tā keşem der-pāyet ey rūh-i revān
 Çun lebet cūyem mekeş ez-va'deem
 Tā be-key h̄vāhī merā dāden zebān
3. Ez-firāk-i la'let ey durr-i yetīm
 Çend bāşed çeşm-i men gevher-feşān
 Çun dilemrā āşikārā bordeī
 Ez-çi geştī ez-nażar mārā nihān
5. Māh-i men ez-dil hevā-h̄vāh-i tuem
 Dil çi bāşed māh-i men billāh zi-cān
 Ber-dilet dāğī nihem goftī zi-ğam
 Raħm kon ber-'Adlī vu ĩnrā bimān

1. *Ey can! Senin ayağına sermek için elimde can nakdinden başka bir şey yok*

2. *Ben senin dudağını ararken vademî uzattıkça uzatma. Ne zamana kadar bana söz vereceksin?*

3. *Ey eşsiz/ yetim inci! Senin yakut dudağının ayrılığı yüzünden gözüüm daha ne kadar inci saçsın?*

4. *Gönlümü aşikâre alıp götürmüşsün. Fakat neden gözden irak oluyor, bize görünmüyorsun?*

5. *Ey benim ay'ım! Ben senin gönülden âşığımm. Gönül ne olur ki ey ay'ım, billahi candan âşığımm.*

6. *Kalbinin üstüne gamdan bir dağ/ damga koyarım dedin; Adlī'ye acı ve bunu yap.*

7. (BAYRAM 2008: 365), şiir numarası: 160.

8.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - -

1. Ey be-tîr-i ğamze haste cān-i men
 Raḥm kon ber-dīde-i giryān-i men
 'Omr-i men zāyī' şod u hergiz neşod
 Ān perī-ruḥ yek şebī mihmān-i men
3. Ey ki dermān mī konī derd-i merā
 Hem be-derd-i dōst kon dermān-i men
 Kāfireş ḥvānend merdum tā ki sāḥt
 Zulfrā ğāretger-i ĩmān-i men
5. Ez-tu 'Adlī dāşt çeşm-i merḥamet
 Raḥmetī ber-hāleş ey sulṭān-i men

1. Ey gamze okuyla canımın yorulduğu! Benim yaş döken gözüme acı.
2. Ömrüm zayı oldu da o peri yüzlü bir gece bile bana misafir olmadı.
3. Ey derdime derman olan! Benim dermanımı yine dostun derdiyle kıl.
4. İmanımın yağmacısı olduğu için insanlar zülfe kâfir derler.
5. Adlî senden bir merhamet nazarı beklemektedir. Ey benim sultanım! Onun hâline acı.

⁸. (BAYRAM 2008: 365), şiir numarası: 161.

9.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. Eger gerdīm hāk-i reh der-ān kū
 Neyefşānīm dāmen ez-reh-i ū
 Be-nāz u şīve dāred bā-men ān şūh
 İşāret geh be-çeşm u geh be-ebrū
3. 'Aceb çeşmīst çeşmet ey perī-zād
 Çunān çeşmī nedāred hīç āhū
 Çu dīdem zulf çun şu'bānet ey dōst
 Nemī tersem diger z'ān çeşm-i cādū
5. Nedāred bāk 'Adlī ez-raķībān
 Çu dād ūrā seg-i tū cā be-pehlū

1. Eğer o mahallenin yolunda toprak olduysak, onun yolundan etek çekmez, ayrılmayız.

2. O nazlı ve işveli şuh bana bazen kaşla bazen gözle işaret eder.

3. Ey peri kızı! Senin gözüün ne acayip bir gözdür. Hiçbir ceylanda böyle bir göz yoktur.

4. Ey dost! Senin ejder misali zülfünü gördüm ya, artık o büyücü gözden korkmuyorum.

5. Adlī'nin artık rakiplerden korkusu yoktur. Zira senin köpeğin, bağrında ona yer verdi.

⁹. (BAYRAM 2008: 365), şiir numarası: 162.

10.

Fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - -

1. Ey ḥatet ḥūb u ruḥ-i māhet nikū
 Nergis-i mestet be-'ālem fitne-cū
 Yek ser-i mū vaşf-i ḥusnet key tevān
 Ger zebānī bāşedem her tār-i mū
3. Ez-mey-i la'l-i tu men mestem mudām
 Kerde bā-mestān-i 'ālem guft u gū
 Bī-lebet ḥūn şod derūn-i sīne dil
 Mī şeved mey şāf ārī der-sebū
5. Tā be-key bāşed dil-i 'Adlī bütā
 Der-ḥam-i çevgān-i zülfet hemçu gū

1. Ey tüyleri hoş ve ay gözü güzel! Senin mest gözün âlemde fitneler çıkarır.

2. Saçımın her teli bir dil olsa bile senin güzelliğini bir kul ucu kadar vasfetmeye nasıl güç yetsin?

3. Senin lal dudağının şarabından sarhoş olan ben, âlemin sarhoşlarıyla devamlı söyleşmedeyim.

4. Senin dudağın olmayınca kalp, sine içinde kan oldu. Evet, şarap sürahinin içinde saf hâle gelir.

5. Ey put (gibi güzel sevgili)! Adlî'nin gönlü ne zamana dek top misali senin çevgân zülfünün kıvrımında olacak?

¹⁰. (BAYRAM 2008: 367), şiir numarası: 163.

11.

Mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
Hezec + --- / + --- / + ---

1. Ser-i zulfeş çu ber-'ariz futāde
 Nişān-i ve'd-duhā ve'l-leyl^{*} dāde
 Tuyī ān şeh-suvār-i kişver-i husn
 Ki hestend cumle hūbānet piyāde
3. Eger sākī tu bāşī 'āşikānrā
 Ki nūşed ğayr-i hūn der-cāy-i bāde
 Şehā ne dōst mī dārem ruhet men
 Heme kes dōst dāred rüy-i sāde
5. Be-'Adlī kon guzer k'ū ez-ser-i mihr
 Ruḥ-i ihlāş ber-rāhet nihāde

1. Zülfünün ucu yanağımın üstüne düşünce, duhâ ve leyl alameti göstermiş.
2. Güzellik ülkesinin şehsüvarı sensin, bütün güzeller sana piyadedir.
3. Eğer âşıkların sâkîsi sen olursan, şarap yerine kandan başkasını kim içer?
4. Ey şah! Ben senin yüzünü/ suretini sevmem. Zira sade/ güzel yüzü herkes sever.
5. Adlî'ye bir uğra. Çünkü o sevgisi sebebiyle ihlas yüzünü senin yoluna koymuştur.

¹¹. (BAYRAM 2008: 369), şiir numarası: 164.

* Duhâ suresi 93/1-2.

12.

Fe'ilatün fe'ilatün fe'ilatün fe'ilün

Remel + + -- / + + -- / + + -- / + + -

1. Ey zi-'anber raqamī ber-şeker-i nāb zede
V'ez-ḥam-i zulf-i girih ber-gul-i sīr-āb zede
Tā şebī dīd meh-i nev ḥam-i ebrū-yi turā
Der-ser-i surme ez-ān rū zi-ğameş tāb zede
3. Kuşte-i ğamze-i ān nergis-i mestem ki niyāz
Pāsbān-i muje her dem reh-i miḥrāb zede
Hoş maḳāmīst dil-efrūz furūd ā ki zi-eşḳ
Manzar-i çeşm-i merā dil [ki] zi-beyt āb zede
5. Tā ki 'Adlī ruḥ-i çun māh-i turā dīd revān
Ṭa'ne ber-ṭal'at-i ḥurşīd-i cihān-tāb zede

1. Ey halis şeker üstüne anber resmetmiş ve düğüm düğüm olmuş zülfün kırımını doygun/taze gülün üstüne salmuş olan!

2. Bir gece hilal senin saçının kırımını gördüğünden beri gamından sürmenin ucunda kırıldı kaldı.

3. O mest gözün kıyıcı bakışıyla ölmeyi niyaz ediyorum. Fakat kirpik bekçisi mihrap yolunu her an tutmakta.

4. Gönül evi aşağı inen gözyaşıyla su aldığından beri, gözümüzün penceresi gönül açıcı güzel bir makam olmuştur, gel!.

5. Adlî senin ay misali yüzünü gördüğü an cihanı aydınlatan güneşin yüzünü kınamıştır.

¹². (BAYRAM 2008: 369), şiir numarası: 165.

13.

Mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün mefā'īlün
Hezec + --- / + --- / + --- / + ---

1. Zihī ẓadd-i dil-ārā-yi tu reşk-i serv-i bustānī
 Yekī biḥrām k'ez-ḥübān ḥarāc-i ḥusn bistānī
 Eger Mānī bidīdī rūy-i yār-i mā şodī vālih
 Ez-īn şuret ki yektā naqş-i kilik-i şun'-i Yezdānī
3. Çi mī rāned raķīb ez-kūy-i tū peyveste 'āşıkṛā
 Bütā fermān ez-ān-i tust eger ḥvānī veġer rānī
 Eger ḥvāhed zi-men cān la'l-i nūşīneş zi-rūy-i mihr
 Hemān laḥza men-i bī-dil revān bidhem be-āsānī
5. Cihānī geşte miḥmānend ber-ḥvān-i vişāl-i t[ū]
 Çirā ber-ḥvān-i vaşl-i ḥvīş 'Adlīrā nemī ḥvānī

1. *Senin bahçedeki serviyi kiskandıran ve gönül süsleyen boyun ne hoştur! Güzellerden güzellik bostanının haracını almak için bir kez salınarak yürü.*

2. *Ey Mânî! Hakk'ın sanatının kaleminden çıkmış eşsiz bir nakış olan yârimizin yüzünü görseydin ona hayran olurdun.*

3. *Rakip, senin mahallenden âşığı hep niçin kovup duruyor? Ey put! Ferman senindir; ister çağır, ister kov.*

4. *Eğer onun tatlı dudağı şefkatle benden can isterse, âşık olan ben hemen o anda kolayca canımı veririm.*

5. *Bütün cihan senin vuslat sofrana misafir olmuş. Niçin Adlî'yi de kendi vuslat sofrasına çağırılmıyorsun?*

¹³. (BAYRAM 2008: 371), şiir numarası: 166.

14.

Mef'ülü mefā'ülü mefā'ülü fe'ülün
Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --

1. Ey hāşıl-i 'omrem zi-ğamet nāle vu āhī
 Cuz derd-i tuem nīst be-her hāl penāhī
 H̄vāhem ki konem āyine-i rūh çu bīnem
 Ey dōst nişān-i sum-i esb-i tu be-rāhī
3. Ey dil mekon endīşe zi-cān dāden u binger
 Der-'izzet-i şaydī ki şeved kuşte-i şāhī
 Her lahza şeved zulf-i tuem māni'-i dīdār
 Yā Rab çı belā mī keşem ez-dest-i siyāhī
5. Sulţān-i cihān gerded eger hōd binevāzī
 'Adlī dil-i āzurde-i hōdrā be-nigāhī

1. Ey derdinden elde ettiğimin feryat ve ah olduğu (sevgili)! Her hâlükârda sığınağım, yine senin derdinden başka bir yer değil.

2. Ey dost! Yolda atının ayak tırnaklarının izini görmek için bir ruh aynası/saf bir gönül edinsem gerek.

3. Ey gönül! Can vermekten endişe etme. Şahın öldürdüğü avdaki şerefe bak.

4. Zülfün, yüzünü görmemi her an engelliyor. Ya Rab! Bir zencinin elinden ne bela çekiyorum.

5. Adlî'nin incinmiş gönlünü bir bakışla esirgersen/ okşarsan (o) cihan sultanı olur.

¹⁴. (BAYRAM 2008: 371), şiir numarası: 167.

Kıt'a

1.

Fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün
Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Hest gūyā nergis ez-ḥayl-i ḡulāmāneş ki ū
 Düşmeneşrā her zemān ber-farḡ-i şeşper mī zened
 Geşt duşmen ḥāricu'l-merkez ez-ān rū rumḡ-ı tū
 Ḥvīşrā ber-ḡalb-i ū çun ḥaṭṭ-i miḥver mī zened

1. Nergis (göz) sanki onun kulları ordusundandır. Zira her zaman düşmanlarına gürzün başıyla vurmaktadır.

2. Senin muzrağın kendisini düşmanın kalbi üzerine bir eksen çizgisi gibi sapladığı için düşman, merkezin dışında kaldı.

Beyitler

1.

Mef'ülü fā'ilātü mef'ülü fā'ilün
Muzāri' - - + / - + - + / + - - + / - + -

1. Tā dīdeem şafā zi-mey-i cān-fezā-yi ḥum
 Dest-i sebū giriftem u reftem be-pā-yi ḥum

1. Küpün cana can katan şarabından safâ görmek için sürahinin elinin tuttum ve küpün ayağına/dibine gittim.

¹ (BAYRAM 2008: 373), şiir numarası: 168.

¹ (BAYRAM 2008: 373), şiir numarası: 169.

2.

*Mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün**Hezec -- + / + -- + / + -- + / + --*

1. Her dūd ki peydā şevēd ez-sīne-i çākem
Ebrī şevēd u girye konēd ber-ser-i hākem

1. Yarık sinemden peyda olan dumanların her biri bir bulut olur ve mezarımın başında yaş döker.

Sonuç

İster Türkçe olsun ister Farsça yahut bir başka dilde olsun, özellikle klasik Türk edebiyatının manzum metinlerinin günümüz Türkçesine çevrilmesi, metin neşreden o metni ne kadar anladığı ile ilgili bilgiler vermesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Divan şairlerinin şiirleri arasında yer alan Farsça ve Arapça unsurlar, beyitler ve nihayetinde şiirler üzerindeki bir çeviri çalışmasının kuşkusuz okuyana da faydası olacaktır. Adlî mahlasını kullanan II. Bayezid'in Farsça şiirleri üzerine düşünülürken de böyle bir gaye benimsenerek söz konusu şiirlerin çevirileriyle beraber verilmesinin doğru olacağı kanaatine varıldı. Birtakım yanlışların tasnife tâbi tutulmasındaki gaye, benzer yanlışlara dair aynı bakış açısına dayanan örnekler verebilmektir. Bu minval üzere Adlî'nin divanındaki şiirlerin yaklaşık onda birini meydana getiren Farsça şiirlerinin metin neşri ve metin tenkidinin nihai amacına uygun olarak şairinin kaleminden çıkmış orijinal hâline ulaşılmaya çalışıldı.

II. Bayezid'in 14 gazel, 1 kıta ve 2 matladan oluşan toplamda 17 Farsça şiiri, onun yayıma hazırlanmış divanı içinde birtakım yanlışlarla yer almaktadır. Bu yanlışlar elden geldiğince düzeltilerek metnin manası hususunda okuyanı az çok bilgilendirecek şekilde çevirileri de ilave edildi ve yeni bir metin neşri çalışması yapılmış oldu. Elbette bu yazı çerçevesi içinde Adlî'nin Farsça şiirlerine dair serdedilenlerin nihai söz-

². (BAYRAM 2008: 373), şiir numarası: 170.

ler olduğu iddia edilemez. En nihayet şair bir Osmanlı padişahına ait şiirlerin en mükemmel bir şekilde yayımlanıp anlaşılmasına vesile olunmaya çalışılmıştır.

Kaynaklar

Ak, Coşkun (2001), *Şair Padişahlar*, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Âşık, Çelebi, (2010), *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-Şuarâ İnceleme-Metin* (Haz.: Filiz Kılıç), İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.

Bayram, Yavuz (2008), *Amasya'ya Vâli Osmanlı'ya Pâdişâh Bir Şâir Adlî Sultân İkinci Bâyezîd Hân-ı Velî Hayatı Şahsiyeti Şâirliği Divânının Tenkitli Metni*, Amasya: Amasya Valiliği.

Beyânî Mustafa Bin Carullah (1997), *Tezkiretü'ş-Şuarâ* (Haz.: İbrahim Kutluk), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İsen, Mustafa, Bilkan Ali Fuat (1997), *Sultan Şairler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Kınalızâde Hasan Çelebi (1989), *Tezkiretü'ş-Şuarâ* (Haz.: İbrahim Kutluk), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Mengi, Mine (2003), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi Edebiyat Tarihi-Metinler*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Tulum, Mertol (2000), *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul Menâkıbu'l-Kudsiyye Üzerinde Bir Deneme*, İstanbul: Deniz Kitabevi.